

► **Waar ligt de tempel van de mysterieuze maangod Sin?**

De wonderlijke ruïnes van Soğmatar

Zestig kilometer ten zuidoosten van het huidige Sanliurfa, hoofdstad van de gelijknamige provincie in het zuidoosten van Turkije, midden in het ruige kale Tektetekgebergte, liggen de ruïnes van Sumatar Harabesi, het antieke Soğmatar (ook wel vermeld als Sumatar). Hoewel tot nu toe nog maar een zeer beperkt deel van deze site is onderzocht is, is duidelijk dat Soğmatar niet alleen een lange, maar ook een bijzondere geschiedenis kent.

Zo zijn er in Soğmatar restanten te vinden uit een uiteenlopende periode, namelijk vanaf de kopentijd tot aan het begin van de Middeleeuwen. En op deze plek werd eeuwenlang de mysterieuze maangod Sin vereerd. Het aan hem gewijde heiligdom zou zelfs grote magische kracht bezitten. Dat deze plek al die duizenden jaren bewoond is gebleven heeft het te danken aan de aanwezigheid van een natuurlijke bron in een verder zeer droge omgeving.

▲ Overzicht van de site Sumatar Harabesi, het antieke Soğmatar.

Graven

Een deel van de site is ook nog steeds bewoond. Ongeveer twintig boerderijen telt dit gehucht dat ligt in een kleine laagte tussen twee heuvels. De huizen zijn gebouwd van lokaal tufsteen. Maar wie goed kijkt ziet gelijk dat sommige stenen bewerkt zijn. Het zijn vooral de spolia van de Romeinse nederzetting die hier ooit lag. Tussen de huizen liggen ook een tiental in de rotsen uitgehakte graven. Het merendeel bestaat uit slechts één kamer. In die kamer zijn wel soms de restanten van meerdere bijzettingen

aangetroffen. De wanden van deze rotsgraven zijn onbewerkt en ook werden er geen andere versieringen aangetroffen. De eerste onderzoeken hebben aangetoond dat de meeste graven uit de Romeinse tijd stammen met een uitloop tot in de 5^e eeuw van onze jaartelling. Tegen de oostelijke heuvel bevinden zich een aantal grotere graven. In de achterste kamers daarvan zijn nog in de wand uitgehakte figuren te zien. Een van die afbeeldingen kon geïdentificeerd worden als de maangod Sin.

Deze afbeelding van Sin is niet de enige aanwijzing dat Soğmatar een plek was waar de maangod Sin vereerd werd. Tot nog toe werden er in Soğmatar al elf inscripties gevonden waarin sprake is van de 'heer der goden', één van de titels van deze van oorsprong Assyrische godheid.

Heiligdom van Sin

Sinds het midden van eerste millenniums voor onze jaartelling was de god Sin de belangrijkste god van de regio Hauran (waar Soğmatar in ligt) met als belangrijkste cultucentrum Edessa, het huidige Sanliurfa. De cultus van Sin bleef populair tot in de vijfde eeuw na Christus. De inscripties in Soğmatar stammen allemaal uit de laatste fase van

▲ Soğmatar, graf met reliëfs.

▲ Soğmatar, interieur van een graf.

◀ Soğmatar, interieur van het graf met de afbeelding van de maangod Sin.

de verering van Sin. Ze zijn geschreven in het Syriac, een variant van het Aramees die vanaf de eerste eeuw voor Christus de *lingua franca* (internationale omgangstaal) was in Mesopotamië. Volgens Jan Rëtso, die een publicatie heeft gewijd aan de inscripties van Soğmatar, moet er in Soğmatar ook een tempel voor Sin hebben gestaan. Waar die tempel gestaan heeft is nog onduidelijk. Sommige geleerden denken dat hij stond op de top van de westelijke heuvel. Die heuvel rijst op achter het enige moderne gebouw van het dorp. Op de vlakke top zijn vaag nog de restanten van een vierkant gebouw zichtbaar. Vlak onder de top zijn nog twee redelijk goed bewaarde reliëfs zichtbaar. Ook hier bevindt zich nog een inscriptie in Syriac. Die kon gedateerd worden in het jaar 523. ►►

Dat er inderdaad in Soğmatar een groot en belangrijk aan de god Sin gewijd heiligdom moet hebben gestaan lijkt ook aannemelijk omdat zowel klassieke als Arabische bronnen daar melding van maken. Zo schrijft Plineus de oudere in zijn *Geografica* dat de heersers van Edessa functionarissen benoemden die toezicht moesten houden op de ‘gezegende berg’ waar zich het heiligdom van Sin bevindt. Heel curieus is de beschrijving die de Arabische historicus Al Masudi (897-952 AD) geeft van het heiligdom in Soğmatar: ‘Hier bevindt zich een eeuwenoude tempel. Deze ronde tempel heeft zeven poorten en een zevenhoekige koepel [...] op de top van de koepel is een kostbare kristal bevestigd zo groot als een stierenkop.’ Deze steen zou volgens Masudi magische kracht bezitten. Iedereen die zou pogen om de tempel te vernietigen of de steen te stelen zou ter plekke dood neervallen. Hoe merkwaardig dit ook mag klinken, tijdens een recent onderzoek in de graven waar zich afbeelding van de god Sin bevindt heeft Paolo Debertolis, hoogleraar aan de Universiteit van Trieste (Italië), sterk afwijkende patronen gevonden in de manier waarop geluid zich voortplant. Zijn conclusie is dat er rond die graven daardoor door de priesters een illusie kon worden opgewekt die diepe indruk moet hebben gewekt op de gelovigen (zie: *Preliminary Analysis of a Temple in the Ancient Site of Soğmatar in South-East Turkey*, <https://arts.units.it/handle/11368/2897204>).

Onderzoek

Op de top van de oostelijke heuvel zijn nog de restanten te zien van een fort. Delen

▲ Soğmatar, graf met afbeelding van Sin, inscriptie waarin deze maangod wordt vermeld.

► Soğmatar, graf met afbeelding van Sin, de god is herkenbaar aan de halve maan.

daarvan stammen de Romeinse tijd. De duidelijke contouren van een wachtoeren zijn vermoedelijk uit de vroege Middeleeuwen.

Tenslotte, in de lokale traditie wordt Soğmatar ook in verband gebracht met Mozes. Hier zou hij terecht zijn gekomen nadat hij gevlucht was voor de farao. Bij de bron van Soğmatar zou hij Sipora hebben ontmoet (*Exodus* 1 vs 16-22).

De bedoeling is dat er in 2025 een groot archeologisch onderzoek van start gaat. Dan hoopt men meer te weten te komen over de mysterieuze tempel van Sin. En binnen het Ministerie van Toerisme zijn er grootse plannen om Soğmatar beter bereikbaar te maken en om de site voor toeristen aantrekkelijker te maken. Want, aldus Müslüm Çoban, de voorzitter van de provinciale kamer van koophandel: ‘Soğmatar is een van de interessantste en mysterieuze historische plekken in onze provincie.’ ◀

▼ Soğmatar, reliëf nabij een graf.

